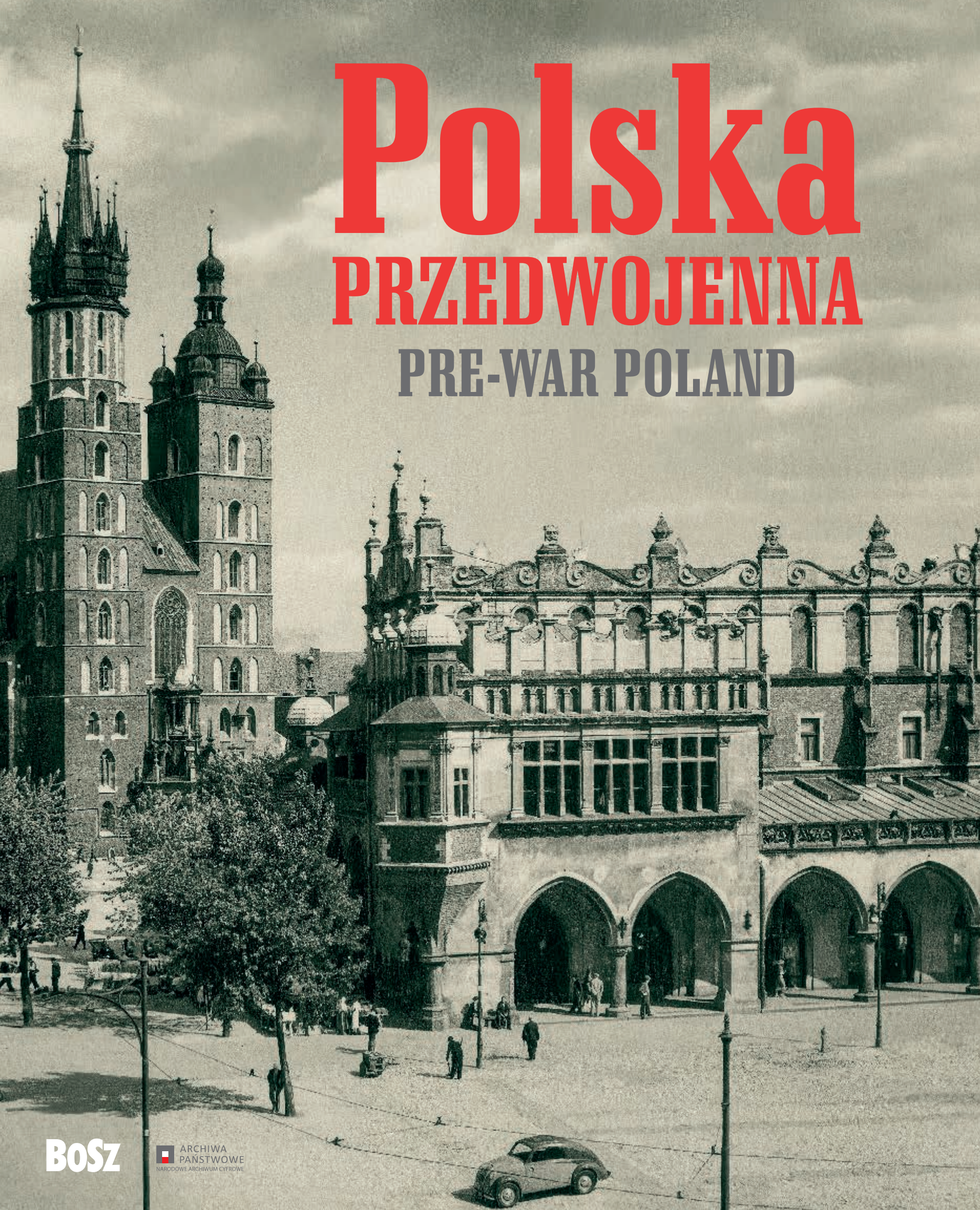


# Polska

## PRZEDWOJENNA

### PRE-WAR POLAND





# **Polska**

## **PRZEDWOJENNA**

### **PRE-WAR POLAND**

# Spis treści

## TABLE OF CONTENTS

Przedmowa 6 PREFACE

Pod zaborami 14 UNDER THE PARTITIONS

Droga do niepodległości 24 THE ROAD TO INDEPENDENCE

W Drugiej Rzeczypospolitej 34 IN THE SECOND POLISH REPUBLIC

Miasta 36 CITIES

Warszawa 40 WARSAW

Lwów 52 LVIV

Kraków 62 KRAKÓW

Poznań 70 POZNAŃ

Gdynia 76 GDYNIA

Wilno 80 VILNIUS

Katowice i Sosnowiec 84 KATOWICE AND SOSNOWIEC

Łódź 88 ŁÓDŹ

Dwory i wieś 90 MANSIONS AND VILLAGES

Mazowsze 94 MAZOVIA

Kresy 96 EASTERN BORDERLANDS

Małopolska 100 LESSER POLAND

Wielkopolska 104 GREATER POLAND

Kaszuby 108 KASHUBIA

Komunikacja 110 TRANSPORTATION

Kolej 114 RAILWAYS

Samochody i autobusy 118 CARS AND BUSES

Samoloty 122 AIRCRAFT

Statki 126 SHIPS

Kurorty 130 RESORTS

Zakopane 134 ZAKOPANE

Krynica 140 KRYNICA

Druskieniki 144 DRUSKININKAI

Huculszczyzna 146 HUTSULSHCHYNA

Truskawiec 148 TRUSKAVETS

Wybrzeże 152 THE COAST

Przemysł 154 INDUSTRY

Wojsko 164 MILITARY

Kultura 170 CULTURE

Sport 178 SPORTS

Przedmowa

PREFACE

F

FOTOGRAFIA – NAJPIERW ZRESZTĄ W POSTACI DAGEROTYPU – ZACZEŁA TOWARZYSZYĆ NASZYM DZIEJOM od drugiej połowy XIX stulecia, a więc w okresie, kiedy Polska miała już za sobą przeszło osiemset lat niepodległego bytu i blisko sto lat narodowej niewoli. Podobnie jak pierwsze książki starały się naśladować dawne rękopisy, a pierwsze wagony stanowiły imitację dylżansów, tak i fotografia, zwłaszcza portretowa, przez długi czas była kontynuacją malarstwa. Portrety stopniowo traciły na znaczeniu, skoro postacie ludzkie lepiej, bo dokładniej i wyraziściej od pędzla malarza, ukazywała doskonała w szybkim tempie kamera aparatu fotograficznego. Jednak jeszcze w pierwszej połowie ubiegłego wieku ludzie ustawiani są do zdjęć podobnie jak na obrazach. Zarówno w ujęciach grupowych, jak i indywidualnie fotografowano się z poważnym, „odsświętnym” wyrazem twarzy i w takimże stroju. Fotografia chętniej też ukazywała wielkich tego świata oraz ich siedziby niż szarego człowieka, jego miejsca pracy czy mieszkania. W okresie Polski Ludowej bardzo starano się zatrzeć pamięć o kulturze ziemiańskiej, a jednak zachowało się wiele zdjęć zamków i pałaców, dworów i dworków, gdy tymczasem tak zwane czworaki, w których mieszkała służba folwarczna, znamy głównie z opisów literackich.

P

PHOTOGRAPHY – FIRST IN THE FORM OF DAGUERREOTYPE – BEGAN TO ACCOMPANY POLISH HISTORY in the second half of the 19th century, at a time when Poland had already enjoyed more than eight hundred years of independent existence and endured nearly a century of foreign domination. Just as the first books tried to imitate ancient manuscripts, and the first cars were imitations of stagecoaches, so photography, especially portraits, was for a long time a continuation of painting. Portraits gradually lost their importance, since human figures were shown with the rapidly perfected camera in a better, more accurate and distinct way than with the painter’s brush. However, in the first half of the last century, people lined up for photos as in paintings. Both in group shots and individually they were photographed with a serious, “formal” look on their face and in formal dress. Photographers also preferred to show the great and good of this world, and their locations, rather than the average man, his workplace, or home. In the Polish People’s Republic they really tried to erase the memory of the culture of the landed gentry, and yet many images of castles and palaces, mansions and manor houses were preserved, while the accommodations where the homestead service lived are known mainly from literary descriptions.





Pod zaborami

UNDER THE PARTITIONS

WŁAŚCIWĄ CZĘŚĆ ALBUMU POŚWIĘCONEGO POLSCE PRZEDWOJENNEJ zdecydowaliśmy się poprzedzić wyborem zdjęć wcześniejszych, wykonanych w czasach, gdy ziemie polskie znajdowały się jeszcze pod zaborami. Choć portretowe fotografie wykonywane w atelier techniką dagerotypu powstawały już po 1839 roku, najstarsze widoki, przedstawiające fragmenty naszych miast, Warszawy, Lwowa, Krakowa pochodzą dopiero z końca lat 50. i początku 60. XIX wieku. Wykonywano je ciężkimi, nieporęcznymi aparatami miechowymi umieszczanymi na drewnianych statywach. Początkowo dominującą techniką był tak zwany mokry negatyw kolodionowy. Szklaną płytę pokrywano światłoczułym roztworem jodku srebra i natychmiast umieszczano w aparacie. Po naświetleniu trzeba było mokrą jeszcze płytkę wywołać, zanim całkowicie zaschła gęstniejąca emulsja. Ta kłopotliwa technika wymagała od fotografa podręcznego zaplecza w postaci ciemni i zestawu chemikaliów. Większość widoków miast wykonywano z okien budynków, gdzie w sąsiedztwie aparatu znajdowała się pracownia.

Wśród prezentowanych zdjęć zwracają uwagę widoki Krakowskiego Przedmieścia autorstwa Karola Beyera, pioniera warszawskiej fotografii, a także prace Ignacego Kriegera, artysty działającego w Krakowie, autora wielu znakomitych portretów. Pokazujemy dwa jego unikatowe zdjęcia, na których uwiecznił kościół Mariacki i budynek krakowskich Sukiennic przed przebudową oczyszczającą go z brzydkich, szpecących przybudówek.

W drugiej połowie XIX stulecia technika fotograficzna szybko się doskonaliła. Zdjęcia wykonywano, posługując się wciąż statywami, ale materiał światłoczuły pozwalał już na uchwycenie postaci w ruchu, przemieszczających się przechodniów, wozów i tramwajów konnych. Powszechnie stosowano już wówczas znacznie wygodniejszy suchy negatyw bromowo-żelatynowy niewymagający podręcznej ciemni, proces wywoływania zdjęć fotograf mógł więc odłożyć na później. W połowie lat 80., Konrad Brandel, uczeń Karola Beyera, skonstruował tak zwany fotorewolwer, ręczny aparat fotograficzny z regulowaną migawką umożliwiającą wykonywanie zdjęć „z ręki”, bez użycia statywu. Dało to początek fotografii prasowej.

Rodzina chłopska z okolic Wilanowa,  
około 1865 roku

Peasant family from the neighbourhood of Wilanów,  
ca. 1865



WE DECIDED TO PRECEDE THE MAIN SECTION OF THE ALBUM DEDICATED TO PRE-WAR POLAND WITH A SELECTION of earlier pictures, made at a time when the Polish lands were still under occupation by the Partitioning Powers. Although portrait photographs made in studios using the daguerreotype technique were created after 1839, the oldest pictures, showing parts of our cities, Warsaw, Lviv, Kraków, date from the late 1850s and early 1860s. They were made with heavy, bulky bellows cameras placed on wooden tripods. Initially, the dominant technique was the so-called wet collodion negative. A glass plate was coated with a light-sensitive solution of silver iodide and immediately placed in the camera. After exposure, it was necessary to develop the still wet plate before the thickening emulsion dried completely. This troublesome technique required the photographer to have facilities to hand in the form of a darkroom and a set of chemicals. Most of the views of cities were taken from the windows of buildings where there was a studio nearby the camera.

Among the images, the most eye-catching are the views of Krakowskie Przedmieście by Karol Beyer, a pioneer of photography in Warsaw, and the works of Ignacy Krieger, an artist working in Kraków and author of many outstanding portraits. We show two of his unique photographs, which immortalized St. Mary's Basilica and the Kraków Cloth Hall building before the reconstruction cleansed it of the ugly, unsightly outbuildings.



Turyści w Ojcowie, koniec XIX wieku

Tourists in Ojców, end of the 19th century

In the second half of the 19th century, photographic technique was developing quickly. Photos were still taken using tripods, but the photosensitive material allowed figures in motion, moving pedestrians, cars and horse-drawn trams to be captured. Already, the much more convenient dry bromine-gelatin negative was being used, which did not require a handy darkroom, so the photographer could develop the images later. In the mid-1880s, Konrad Brandel, a student of Karol Beyer, developed the so-called “photorevolver”, a manual camera with an adjustable shutter for taking pictures by hand, without using a tripod. This gave rise to photojournalism.

ZAPREZENTOWANIE NAJWIĘKSZYCH I NAJWAŻNIEJSZYCH MIAST DRUGIEJ RZECZPOSPOLITEJ na 50 stronach niniejszego albumu nie było zadaniem łatwym. Najwięcej miejsca poświęciliśmy rzecz jasna stołecznej Warszawie. Już w 1926 roku liczba warszawiaków osiągnęła okrągły milion. Ludność miasta szybko zwiększała się, gdyż w centralnych urzędach administracji państwowej zatrudniano ciągle nowych urzędników. Tu rozgrywały się najważniejsze wydarzenia polityczne i kulturalne, tutaj organizowano uroczystości państwowe i wizyty zagranicznych dyplomatów. Szczególne miejsce na mapie przedwojennej Polski zajmował też Lwów. Był drugim po Warszawie ośrodkiem naukowym i prawdziwą metropolią kulturalną Polski – miastem trzech katedr i trzech kultur, polskiej, ormiańskiej i ruskiej. Niezwykły jest też zbiór przedwojennych fotografii Krakowa, tu mieściła się największa w Polsce agencja prasowa Światowid i liczni fotograficy mieli zawsze pod ręką najpiękniejsze fragmenty tego królewskiego miasta. Pokazujemy także malownicze i kameralne Wilno z Ostrą Bramą – cel podróży tysięcy pielgrzymów, Poznań, który dzięki Powszechnej Wystawie Krajowej w 1929 roku stał się miastem słynącym z targów. Na kilku zdjęciach prezentujemy zamożne, choć niewielkie Katowice, a także wielką Łódź, która po bawelnianym prosperity przełomu wieków, w dwudziestoleciu bardzo zubożała. Ważną pozycję w tej panoramie miast zajmuje nowoczesna Gdynia, która przez kilkanaście lat dwudziestolecia międzywojennego przeistoczyła się z niewielkiej rybackiej wioski w tętniące życiem nowoczesne miasto portowe.

PRESENTING THE LARGEST AND MOST IMPORTANT CITIES OF THE SECOND POLISH REPUBLIC

on 50 pages of this album was not an easy task. Most of the space is devoted, of course, to the capital city of Warsaw. Already in 1926 the population of Warsaw reached a round million. That number rapidly increased, as the central government offices were constantly employing new officials. It was here that the most important political and cultural events were played out, state ceremonies and visits of foreign diplomats were organized. A special place on the map of pre-war Poland was also occupied by Lviv. After Warsaw, it was Poland's second academic centre and a true cultural metropolis – a city of three cathedrals and three cultures, Polish, Armenian, and Ruthenian. Also unusual is the collection of pre-war photographs of Kraków, where Poland's largest press agency – Światowid – was located and many photographers always had the most beautiful parts of this royal city at hand. We also show the picturesque and intimate Vilnius with its Gate of Dawn – the destination of thousands of pilgrims; Poznań, which, thanks to the National Exhibition in 1929, became a city renowned for its trade fairs. We present a few of photographs of wealthy, though small, Katowice, as well as grand Łódź, which after the cotton boom of the turn of the century, was very impoverished in the 1920s. An important position in this panorama of cities is occupied by modern Gdynia, which in several years in the interwar period transformed from a small fishing village to a bustling modern port city.

Zamek Królewski i kolumna Zygmunta w Warszawie, 1938 rok

Royal Castle and Sigismund's Column in Warsaw, 1938

NA STRONACH 36-37  
Pętla autobusowa na placu Teatralnym w Warszawie, 1928 rok

ON PAGES 36-37 Bus terminus at the Teatralny Square in Warsaw, 1928



Warszawiacy obserwują z mostu Poniatowskiego wzrastający poziom wody w Wiśle, 1934 rok

Warsaw residents observe the increasing level of water in the Vistula River from the Poniatowski Bridge, 1934



Plaża „Poniatówka” nad Wisłą, lata 30. XX wieku  
“Poniatówka” Beach on the Vistula River, 1930s



Łazienki Królewskie. Wizyta oficjalna króla Rumunii Karola II i rumuńskiego następcy tronu, księcia Michała w Polsce, czerwiec 1939 roku

Royal Baths. Official visit of King Carol II of Romania and the Romanian heir to the throne, Prince Michael, in Poland, June 1939



Odpoczynek podczas wiosennych prac polowych, 1932 rok  
Rest during spring field work, 1932





Polowanie w lasach dóbr Nacpolsk należących do Zbigniewa Charzyńskiego, 1937 rok

Hunting in the Nacpolsk woods belonging to Zbigniew Charzyński, 1937



Budynek mieszkalny służby folwarcznej, majątek Morzyce, 1925 rok

Farmhands' residential building, Morzyce land, 1925



Przód parowozu Ok 22. Widoczny mężczyzna i tabliczka ostrzegająca przed wchodzeniem na tory.  
Zdjęcie propagandowe, 1937 rok

The front of an Ok 22 steam locomotive. Visible are a man and a notice board warning about crossing the tracks.  
Propaganda photo, 1937



Wnętrze parowozu, lata 30. XX wieku  
The interior of a steam locomotive, 1930s



Pociąg spalinowy kursujący na trasie Kraków-Zakopane, tzw. Luxtorpeda, 1933 rok  
Diesel train running on the Kraków-Zakopane route, known as the Luxtorpeda, 1933



Wille przy bulwarze, 1926 rok  
Villas along the boulevard, 1926

Kuracjusze w pijalni wód mineralnych, lata 1933–1939  
Patients in the mineral water pump room, 1933–1939



Hotel Patria, własność Jana Kiepurę, lata 1934–1939  
Patria Hotel, owned by Jan Kiepura, 1934–1939

**W** *Polsce przedwojennej* – swoistym fotoreportażu z przeszłości – prezentujemy ponad 200 starannie wyselekcjonowanych i opracowanych fotografii archiwalnych. Ukazują one jakże zróżnicowany, fascynujący świat Drugiej Rzeczypospolitej. Przyglądamy się polskim miastom – od Lwowa na południowo-wschodnich kresach po nadbałtycką nowoczesną Gdynię. Oglądamy wiejskie pejzaże z chłopskimi chatami i charakterystycznymi sylwetkami ziemiańskich dworów. Odkrywamy ówczesne kurorty, poznajemy przemysł, motoryzację, sport i kulturę międzywojennej Polski z wielu, jakże różnych perspektyw. Zasadniczą część albumu poprzedza wybór najstarszych zdjęć wykonanych na ziemiach polskich w okresie zaborów, a także w latach kształtowania się niepodległego państwa w czasie pierwszej wojny światowej i tuż po jej zakończeniu.

**I** *Pre-war Poland* – a kind of photojournalism from the past – we present more than 200 carefully selected and compiled archival photographs. They show the diverse and fascinating world of the Second Polish Republic. We look at Polish cities – from Lviv on the south-eastern borderlands to the modern Gdynia on the Baltic. We see rural landscapes with peasant huts and the distinctive silhouettes of the nobility's mansions. We discover the resorts, we learn about the industry, automotive topics, sports and culture of interwar Poland from many different perspectives. The main part of the album is preceded by a selection of the oldest photographs taken on Polish soil during the Partitions, the formation of the independent state during the First World War and immediately after its completion.